

PÂINEA LITURGICĂ ȘI PÂINEA CONSACRATĂ ÎN RITUALURI NORD-TRANSILVĂNESE

Marius Dan Drăgoi, Teodora Roșca

Consacrarea roadelor pământului și a pâinii, reprezintă obiceiuri tradiționale care încep încă din zorii omenirii (vezi Vechiul Testament), fiind legată de ritualurile agricole și devoționale. În ceea ce privește pâinea consacrată, interesant de remarcat este faptul că nu întotdeauna grâul e cel care stă la baza preparării acesteia, existând și câteva excepții. Spre exemplu, o tradiție a indienilor californieni consemnează faptul că zeul civilizator Marunda i-a învățat să prepare terci și pâine din făină de ghindă (Lips 1958, 220). În Africa sudaneză de asemenea se menționează o tradiție a pâinișoarelor preparate din lut gras ars, pâinișoare din care mai cu seamă mâncau dregătorii câte trei pe zi (Lips 1958, 223). În spațiul românesc este întâlnit un obicei păstoresc al “anaforei de muguri”. În acest caz, simbolic, mugurii de salcie sau de măr erau mestecați în loc de anaforă (pâine consacrată liturgică), de către păstori și alte persoane care se găsesc departe de sat, în ziua de Paști (Ghinoiu 1997, 5).

Consacrarea. În tradiția creștină și în Vechiul Testament, se întâlnesc ritualuri ale consacrării pâinii liturgice, în special, și a pâinii, în general. Pâinea folosită ca materie primă în cultul ortodox, alături de vin, apă, untdelemn, tămâie și lumină, face parte din categoria “simboalelor naturale”, adică a mijloacelor de exprimare ale cinstirii lui Dumnezeu (Braniște 1993, 634). În slujbele Bisericii, pâinea se întâlnește la cununie, litie, sfîntirea bisericii și slujbe funebre (înmormântare, parastas) și în mod deosebit la Liturghie. Pâinea liturgică dăruiește întru chip deosebit Trupul Domnului în care se va prefăce prin sfîntire. În Vechiul Testament există simboluri ale acestui tip de consacrare. Moise instituie prin poruncă divină ritualul “pâinilor punerii înainte”, iar Melchisedec îi aduce lui Aaron prinos de pâine și vin, prefigurări ale jertfei euharistice (Braniște 1993, 634).

Consacrarea propriu-zisă a pâinii liturgice (și a vinului liturgic) o face Iisus Hristos la *Cina cea de Taină*, prin cuvintele: “Luați, mâncați, acesta este trupul Meu” (“Beți dintru acesta toți, că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor”, Mt. 26, 26-28). În Liturghie, pâinea euharistică are o dublă semnificație: aceea de trup al Domnului și de ofrandă a propriei vieți, pe care credincioșii o dăruiesc simbolic lui Dumnezeu, sub forma elementelor ce o susțin.

În plus, înainte de a fi sfințite la Liturghie, pâinea și vinul sunt sfințite prin sudoarea muncii omului (Braniște 1993, 635).

În Biserica Ortodoxă se întrebuințează pâine dospită, așa cum a fost și la *Cina cea de Taină*. Aceasta este pre-consacrată, deoarece încă înainte de a ajunge în mâinile preotului slujitor, pâinea a fost deja consacrată de către aducătorii ofrandei. Pre-consacrarea se bazează pe trei elemente: a) persoana care prepară pâinea de prescură (deoarece nu oricine are dreptul să o prepare); b) forma/aspectul specific (un dat al tradițiilor locale) și c) instrumentul consacrării, numit după zonă: pecetar, pristornic, pristolnic, prescurar, prescurnicer sau simnător (la aromâni).

Pristolnicul (fig. 1-3) este alcătuit dintr-un mâner cu forme variate și pecetea sigilară propriu-zisă cu monogramul hristic (fig. 4: IC. XC. NHKA). De regulă pecetetele sunt realizate din lemn, dar se întâlnesc și pristolnice din alabastru sau piatră (zona Istriței, Buzău). Mânerele pot avea forma unor troițe cu patru brațe, ornamentate prin crestare și traforare și incizate cu sfinți (Oltenia: Stoica – Petrescu 1997, 397).

În Maramureș se întâlnește o mare diversitate de prototipuri pentru pecetate, care merită o atenție deosebită (fig. 2). Preotul Romul Pop, în cartea „Glasul pecetatelelor”, localizează și clasifică tipuri precum: Răstignirea, rozetă solară, spic de grâu, pâinea vieții, clepsidră, idol, ciclop, piramidă aztecă, obelisc egiptean, *axis mundi*, brad vechi, brad cu solzi, colți de lup, trei solzi, moși, agneț, torsadă veche, zig-zag, mască, roata nordului, coarne de berbec, etc. De asemenea, tot el asociază vechi forme de pecetate cu realizări brâncușiene, precum: măiastra, sau coloana fără sfârșit. Din punct de vedere semiotic, o bună parte dintre acestea, sunt tipuri sincretice. Spre exemplu figurinele antropomorfe, acei moși și babe mitici amintind de Zeul Moș (Pop 1993, 36), sau arborele vieții, o combinație între forma arhetipală a arborelui cosmic și imaginea noului cult: crucea (Pop-Bratu 1980, 15). Anca Pop-Bratu arată că în acest ritual al consacrării pâinii se păstrează o gândire mitică, transpusă până la morfologia obiectului de consacrare (adică al pecetarului).

Matricea sigilară este de formă pătrată sau rotundă (fig. 1, 4-5), având latura (respectiv diametrul) de 4-5 centimetri. Împărțită prin semnul crucii, în spațiile acesteia sunt gravate în negativ, cu slove chirilice chefalice, tetragrama Fiului lui Dumnezeu IC XC și verbul gr. NHKA (victorie, învinge). Tidla (liniuțele de deasupra tetragramei) marchează prescurtările I(HCY)C X(PHCTO)S și atestă noblețea acestor „*nomina sacra*” (Pop 1995, IV). Există și matrice sigilară extinsă, mai mare, rotundă (fig. 5), având așezate în formă de cruce cinci careuri: trei pe verticală și cu însemnele clasice, unul cu simbolul Maicii Domnului și unul cu ale celor nouă cete îngerești. În exteriorul acestei cruci se așează simbolul solar sau al pomului vieții (inf. Mircea Lac). În Transilvania se mai întâlnesc și pecetate vechi, având un alt tip de inscripționare a monogramului hristic (fig. 1: cu mâner tip turlă de biserică, aparținând pr. Valer Olea

din Cib, jud. Alba: inf. Mircea Lac).

Săpăturile arheologice atestă în Orientul Apropiat și Africa de Nord (Bisericile Siriene, Grecești și Copte) tipare decorative euharistice din piatră și pământ ars, datând din primul mileniu. În Franța se păstrează acele “*fers a hosties*” din sec. XIII-XVI, iar în România cele mai vechi pecetare descoperite, sunt din sec. IV (Palatca, jud. Cluj și Jabăr, jud. Timiș).

Ritualuri transilvănene. În ce privește ritualul preparării pâinii liturgice, pâine sfințită, prescură (l. gr. *prosofora* = aducere), în Transilvania se păstrează și astăzi, mai ales la țară, câteva reguli specifice (asemănătoare de la o zonă la alta). În urma cercetării de teren, am ales pentru a ilustra acest ritual Valea Țibleșului (jud. Bistrița Năsăud), mai ales cele din comuna Spermezeu (vezi lista informatori).

Prescurnicerul este de obicei simplu, moștenit, în familie, de la mamă, bunică, sau străbunică și păstrat cu multă sfințenie. Bătrânii spun că acesta este ținut în mai multe “pânzături” și așezat în așa fel încât nimeni să nu-l poată atinge, decât persoana consacrată care frământă și prepară prescurile. Grija deosebită și totodată interdicția, se bazează pe faptul că literele sunt sfinte și atingerea sigiliului de către o altă persoană decât cea care a primit binecuvântare, atrage răul asupra casei și familiei respective (care nu ar acorda însemnătatea cuvenită acestui dat). Persoanele care au dreptul să prepare prescurile sunt văduvele și femeile în vârstă, care au trecut de perioada concepției, pentru fiecare fiind necesară și binecuvântarea prealabilă a preotului.

Frământatul aluatului se face în anumite vase (păstrate special pentru acest moment), care au fost bine spălate, iar mai apoi limpezite cu aghiasmă. De asemenea și femeia se spală pe mâini, înainte de a frământa prescurile și a pune pecetea. După ce a fost lăsat la dospit, aluatul se atinge de trei ori în formă de cruce cu latul palmei.

Prescuri și Pomioare. La Spermezeu se fac două tipuri de prescuri pentru altar (fig. 6). Prima este prescura mare, numită chiar “prescură”, cu opt pâinișoare sau “cornuri” așezate în două șiruri de câte patru și separate printr-o funie de aluat împletită în trei (simbol al Sfintei Treimi). A doua este prescura mică sau “parastasul”, din patru pâinișoare, peste care este pusă în formă de cruce împletitura în două (simbol al celor două firi ale Mântuitorului), sau uneori în trei. Pe Valea Țibleșului (Căian, Ilișua) se aduc la altar prescuri rotunde făcute din șapte pâinișoare plus una în mijloc (fig. 7), pe aceasta din urmă fiind așezată torsada din aluat în spirală.

La prescurile liturgice, pe fiecare pâinișoară este pusă pecetea hristică (fig. 7). Pe prescura mare, pecețile se pun rostindu-se pentru fiecare șir *Doxologia mică* (“În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.”).

Pâinile care se duc tot acum la biserică, dar pentru cei adormiți, se numesc “pomioare” (fig. 6). O familie aduce ca pomioare două pâini (una mai lungă și una mai mică rotundă) și trei colăcei. Pâinea lungă poartă denumirea de “mână” sau “pupeză”

și este formată din trei “pupeze” (adică aluatul este aranjat sub forma a trei păsări unite între ele). Pe pâinea de pomenire motivul păsării nu este întâlnit întâmplător, în tradiția românească pasărea fiind un simbol al sufletului (deoarece prin natura sa, pasărea face legătura dintre pământ și cer). În Munții Apuseni și, mai ales zona Orăștiei, există chiar obiceiul de a ridica stâlpi funerari ce sunt încununați cu păsări în zbor, numite “pasărea sufletului” (inf. Mircea Lac). Pâinea mai mică de la “pomioare” (Spermezeu) se numește “prinos” și este formată dintr-un colac mare pe care se așează două “florii” suprapuse, încununate de un colăcel. (Din suprapunerea celor două “florii” rezultă o cruce de tip solar, cu brațele în spirală). În ziua de Florii (Intrarea Domnului în Ierusalim), în loc de cei trei colăcei se pun trei “florii”. Pomioarele se așează pe un prosop (clădite una peste alta, cu trei lumânări deasupra), iar alături se pune o “ulcea” (pahar, cană) și o sticlă cu vin (fig. 8). Pomioarele pot fi preparate de către oricine, deoarece nu sunt folosite ca elemente pentru Sfânta Împărtășanie. Acestea sunt date după slujbă la preoți, dieci, făt, săraci și copii (colăceii).

Sfințirea prescurilor. În tradiția ortodoxă, drumul consacrării pâinii liturgice, a prescurii, continuă în altar, unde preotul pregătește Sfintele daruri la “proscomidiar”. Nu toate prescurile devin materie a jertfei, ci doar anumite părți scoase de preot din acestea cu un cuțitaș special (copia). Sfântul Agneț (l. gr. *Agnos* = miel) închinat Mântuitorului este scos din prima prescură (pecetea), iar miridele (părțile) închinat Maicii Domnului, sfinților, ierarhilor locului, conducătorilor, ctitorilor, celor vii și celor adormiți, din următoarele prescuri. Agnețul se așează pe sfântul disc înconjurat de miride, ceea ce înfățișează Biserica întreagă, (atât cea de pe pământ - luptătoare, cât și cea din ceruri - biruitoare), adică acea mare familie a tuturor fiilor lui Dumnezeu, strânsă în jurul Întemeietorului și Capului nevăzut – Mântuitorului Iisus Hristos. Agnețul și vinul din sfântul potir, la momentul epiclezei devin adevăratul trup și sânge al Domnului, din care se împărtășesc atât preoții, cât și credincioșii (care s-au spovedit și au primit dezlegare). Celelalte părți ale prescurilor se taie în bucățele de “anafora”, care se împart la sfârșitul liturghiei tuturor credincioșilor (însă pot fi luate doar pe nemâncate). Împărțirea anaferei reprezintă comuniunea vechilor agape frățești, precum și a credincioșilor cu Maica Domnului (Învățătura 2001, 269-282).

Cornurile și turtișoarele. Centrul cultului ortodox este Sfânta Liturghie, de unde și numirile de timp liturgic, an liturgic. Celelalte slujbe și rituri de trecere se grupează în jurul acesteia. În ritualurile nord-transilvănene, sunt câteva momente care necesită, de asemenea, pâine consacrată, precum: nunta sau înmormântarea. Aceste consacrări însă au altă condiție decât sfințirea pâinii liturgice.

În Spermezeu, la înmormântare se împart ca pomană “cornuri” (Drăgoi 2001, 198). Acestea sunt un fel de colăcei în formă de semilună, așezate în “cotârghi” (coșuri mari) sau în desagi. Tot aici în comună se păstrează tradiția pomului de nuntă cu

“turtișoare” (fig. 9). Se consideră că fiecare om trebuie să-l aibă în viața lui și de aceea este făcut în săptămâna nunții pentru miri, sau la înmormântare pentru adormiți, dacă nu au avut parte de cununie în viață (Drăgoi 2001, 186-187).

Turtișoarele de nuntă sunt dintr-un aluat dulce, cu lapte și ouă, dar se presupune că inițial ar fi fost vorba despre aluat obișnuit. Acestea au diferite forme: căluți, scărișoară, inimă, pește, pasăre etc. (fig. 9), care se coc în câte patru exemplare fiecare. Tiparele aparțin comunității și se păstrează din generație în generație. Persoana consacrată pentru prepararea ospățului de nuntă, deci și al turtișoarelor, se numește “socăciță”.

Turtișoarele sunt așezate pe “pânzături” în una/două “cotărgi” (coșuri), câte o cotargă pentru fiecare pom, urmând a fi agățate în ziua nunții cu fir roșu în pomul atunci tăiat (de obicei se aleg pruni). Înainte era obiceiul ca pomul să fie înfipt într-o pâine numită “prinos” (fig. 7), asemănătoare cu cea de la “pomioare”. Totodată din același aluat de pâine era făcută o mică scăriță cu trei “fuștei”, sprijinită de pom la baza acestuia. Sătenii intervievați în legătură cu acest obicei, au răspuns că scărița era așezată cu intenția ca finii “în aia lume să se urce mai ușor la Rai”. Turtele din pom sunt binecuvântate de către preot la biserică, înainte de începerea ospățului. Câte două turte din acestea sunt făcute special pentru preot și diac.

La ospăț, stegarii mirelui închină pomul/pomii (dacă sunt mai multe perechi de nănași), rostind orația specifică de “închinatul pomului” (vezi anexa). Turtișoarele sunt puse de către stegari în fața nașilor, iar aceștia le împart la toți nuntașii, întrucât ele sunt “P’astă lume a cinstiților nănași/ Iar pe cealaltă a blagosloviților fini” (Drăgoi 2001, 194).

În cazul pomului de înmormântare, făcut numai celor necăsătoriți, turtișoarele nu se mai coc perechi, ci în număr de câte trei din fiecare model. Acum sunt împărțite celor prezenți de către nașii de botez ai celui adormit (urmași sau reprezentanți ai acestora, dacă ei nu mai trăiesc).

BIBLIOGRAFIE

- Braniște 1993 - Ene Braniște, *Liturgica generală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București
- Drăgoi 2001 - Marius Dan Drăgoi, *Spermezeu, străvechi sat românesc da la poalele Țibleșului*, Ed. Limes, Cluj
- Ghinoiu 1997 - Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an (dicționar)*, Ed. Fundației Culturale Române, București
- Învățătura 2001 - Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, *Învățătura de credință ortodoxă*, Ed. Renașterea, Cluj
- Lips 1958 - Iulius E. Lips, *Obârșia lucrurilor (O istorie a culturii omenirii)*, Ed. Științifică,

București

Pop 1993 - Romul Pop, *Glasul pecetarelor*, Ed. Biblioteca revistei *Familia*, Oradea

Pop 1995 - Iuliu Pop, *Pecetare maramureșene*, Ed. Cybela (Centrul Creației Populare

Maramureșene), Baia Mare

Pop-Bratu 1980 - Anca Pop-Bratu, *Pecetarele din Maramureș – un fenomen de sincretism*, în *Studii și cercetări de istoria artei* (seria arta plastică), tom 27, p. 9-22

Stoica - Petrescu 1997 – G. Stoica, P. Petrescu, *Dicționar de artă populară*, Ed. Enciclopedică,

București

INFORMATORI

Lac Mircea, profesor coord. *Cercul de artă tradițională românească*, Deva (jud. Hunedoara)

Informatori din comuna Spermezeu (jud. Bistrița Năsăud): *Bradea Paraschiva* (83 ani); *Clapa Elisabeta* (56 ani); *Cosma Elisabeta* (71 ani); *Drăgoi Ana* (60 ani); *Irimeș Paraschiva Elisabeta* (83 ani); *Mărean Victoria* (66 ani); *Mureșan Marina* (87 ani); *Mureșan Măriușa* (70 ani); *Știop Măriușa* (74 ani).

ANEXĂ

Închinatul pomului

Cinstiți mesăni, cinstiți casăni / Di la mesă sfinte

Care-s di la rai venite / De preoți blagoslovite,

Faceți bine și iertați / Și din gură încetați.

Două, trei cuvinte m-ascultați: / Cinstitu mire, cinstita mireasă

Vrea să cinstească masa și casa / C-un prânz bun, c-o mâncare gătită

De socăciță pregătită / Să trăiești nănaș mare!

Să trăiască butea cu trei cercuri / Să bem până miercuri,

Să trăiască butea vânăță / Să bem până sâmbătă!

Când intră nanașu-n casă / Țăpă otii drept la masă

Vede pomu până-n pod / L-ar mânca nănașu tot

Și nănașu l-ar mânca / Numai de l-ar căpăta.

Acest mândru și frumos / Eu l-am adus din dealu cu doru

Di unde răsare bujoru / Di unde șapte coșai cosa

Iarba nu să mai găta, / Trece o haită de nevestă

Nu să treacă și să tacă / Străgă: Hâci, turuică – păsăruică

Și c-on fir de busuioc / Di la mire din clop

Dumnezo să le deie noroc / Dumnezo să le deie noroc

Și nănașilor celor mari / Șapte pluguri cu cinci cai

Zăce coșteie de malai / Patruzeci de oi cu lapte

De trei ori atâtea capre / Și o livadă din pomi buni

Tătă din stini și aluni / Să trăiești nănaș mare!

Ce fogoduiști finilor dumitale? / Voie bună?

Voie bună încă-i bună / Da-i mai bună o oaie bună

Să nu fie oaia bolaie / Să fete șapte miei în paie;

Când îi prinde-o de lână / Ea să te prindă de mână

Când îi face hâr / Ea să facă măr.
 Făgăduie ce îi făgădui / Că io pomu l-oi zguțai
Turtele pă la ușă or sări / Copiii tăte le-or hutupti
 Doamne rău ti-i banui, / Că *turtele* îs cu mac
 La nanașă pă plac / Și *turtele* îs cu mniere
 La nanașă cu placere! / Să trăiești nanaș mare!
 Ce făgăduiești finilor dumitale? / Voie bună și noroc?
 Mai bun ar fi un porc / Numai să nu fie porcu hâros
 Să să tragă cu curu pă jos / Făgăduie din boi pă Rendea
 Din vaci pă Cendea / Din capre pă Lușca
 Din oi pă Bilușca / Făgăduie o junincă gornitoare
 Luptii să o-ntoarne / Câți peri pă spinare
 Atâța lupti pa la calare; / De nu îi da-o
 Luptii ț-or mânca-o. / Mai bine ai fogodui
 O scândură, două de brad / Să facem la fini pat
 Din cele șapte cară cu stini / Făgăduie două și la fini,
 Dacă nu, măcar o furcă două de stini / Să așternem pa su' fini
 Să-și puie măcar o furcă în pat / Să le fie moale la culcat
 Făgăduie ce îi făgădui / Că io pomu l-oi zguțai
Turtele pă la ușă or sari / Copiii tăte le-or hutupti
 Doamne rău ti-i banui; / Că *turtele* îs cu mac
 La nanașă pe plac / Și *turtele* îs cu mniere
 La nanașă pa placere. / Stai nanaș și te gândește
 Și pă fini îi alegăduiește / Să traiești nanaș mare!
 Ce fogoduiești finilor dumitale? / Ce-a da Dumnezeu?
 Dumnzeu a da multe / Iarna omăt mare și ger
 Vara dă ploaie și soare / Țsta este Domnul cel Mare
 Care uscă fânul cu soare / Și coace *grâiele* cu rocoare
 Dumnzeo deie să ne pornească ploile / Să umble morile
 Să macine gozdacii / Să se sature saracii!
 Sănătos, sănătos, pom frumos / Mândru și manos
 Manos ca vara / Roditor ca toamna
 Și la polă-npodobit / Pă la mijloc zugrăvit
 Pă la vârf întraorit / Pă a cui samă ești numit
 Pă asta lume a blagosloviților nănași / Pă cealaltă lume a cinstiților fini!
 Să trăiești nanaș mare! / Să te faci cu voie bună
 Un pom mândru de la finii dumitale /
 Cîntea-i muică, voia-i mare / Iepurele în țarină când o intrat
 Mare pagubă n-o străcat / O mărș la un pomușor
 O luat un strugușor / Cum aș lua și io din pom un călușor
 Să i-l duc la al mneui puișor / Și o luat o frunzășoare
 Cum aș lua din pom o *turtișoară* / S-o pui la a mea inimioară
 Cîntite nanaș mare! / Io nu-s slugă pa sâmbrie
 Ca să-mi dai din pom și mnie / Ca îs sluga pă dreptate
 Să-mi dai pomu jumătate / La preot a treia parte
 Dumnitale celelalte. / Să trăiți și să aveți noroc de fini!

LE PAIN LITURGIQUE DANS LES RITUELS DU NORD DE LA TRANSYLVANIE

Résumé

La consécration des fruits de la terre et du pain dans des rituels agricoles et religieux remonte à l'aube de l'humanité (voir l'Ancien Testament). Bien que la matière première pour le pain consacré, soit le blé, il y a des traditions locales où la matière première peut en être différente. Par exemple, la farine de gland (chez les Indiens de Californie) ou l'argite grasse (Afrique, Sudan). En Roumanie (coutume des bergers), le pain consacré aux Pâques pouvait être remplacé en l'absence par des bourgeons de saule ou de pommier: "anafora" de bourgeons.

Dans le rituel orthodoxe, la préparation du pain liturgique nécessite trois éléments: la personne consacrée (des vieilles femmes ou des veuves ayant la bénédiction du prêtre), la préparation dans certaines formes spéciales (qui varient d'une région à l'autre) et l'objet de la consécration: l'estampeur ("pecetarul").

L'estampeur en bois (rarement en pierre, albâtre ou céramique) est composé d'une matrice sigillaire proprement-dite avec le monogramme du Christ: IC XC NI KA et d'un manche. Les manches (surtout en Maramureș) peuvent avoir des formes anthropomorphes, zoomorphes ou végétales, réunissant des éléments syncrétistes (des vieillards, l'arbre de la vie, la colonne sans fin). On garde pieusement l'estampeur, car les lettres gravées sont "nomina sacra".

Après des recherches sur le terrain, nous présentons la préparation du pain liturgique dans la commune de Spermezeu (Valea Țibleșului, département de Bistrița-Năsăud), au nord de la Transylvanie.

A Spermezeu le pain béni est de deux types: "grand" à huit petits pains et respectivement "petit", à quatre petits pains. On apporte à l'autel du pain rond à huit petits pains: sept plus un au centre (couvert par la torsade en spirale). Les pains pour les morts, appelés "pomioare" ressemblent au pain béni mais ils n'ont pas de sceau.

La prêtre extrait du pain béni liturgique la part qui deviendra le corps de Jésus Christ ("Sfântul Agneț") et les petits morceaux ("miride") que l'on distribue aux fidèles après la messe, comme symbole des agapes fraternelles. La part du sceau (Sfântul Agneț) devient par la transformation eucharistique le corps même du Seigneur et représente, avec le vin devenu le sang du Seigneur, la Sainte Eucharistie. C'est la matière de la communion des prêtres et des fidèles qui se sont confessés.

Dans les rituels du nord de la Transylvanie, on distribue du pain consacré autant aux noces qu'aux funérailles. A Spermezeu on prépare pour les funérailles des gimblettes ("cornuri") données à la mémoire du mort. Aux noces, une femme ("socăcița") prépare

des pains ronds (“turtișoare”) suspendus dans l’arbre de noces (d’habitude prunier) distribués par le parrain et la marraine à tous les invités. Ils ont des formes variées (petits chevaux, coeurs, poissons, oiseaux etc.) et on en prépare quatre pour chaque forme. Aux funérailles d’un homme mort sans avoir été marié en fait un arbre pareil à celui des noces, mais les pains ronds sont en nombre de trois pour chaque forme. Le parrain et la marraine de baptême (ou leurs représentants) les distribuent aux gens présents.

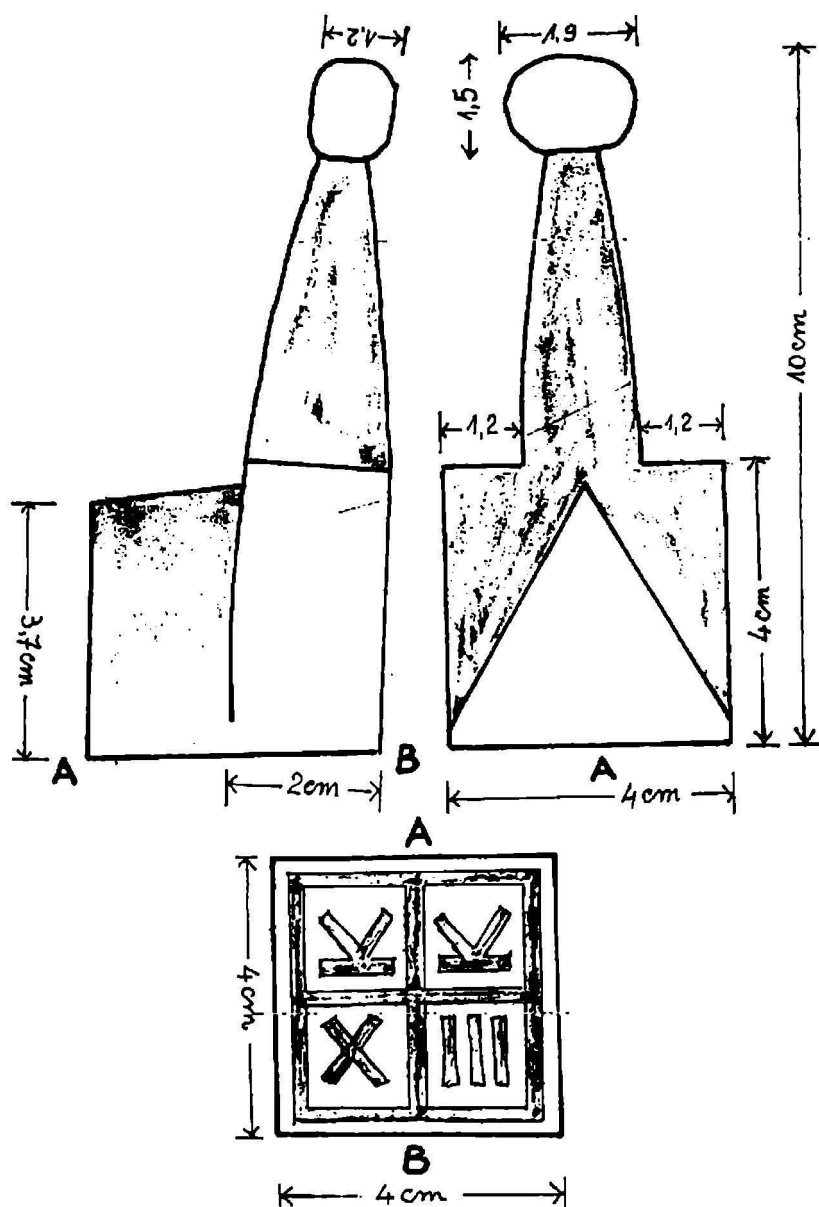
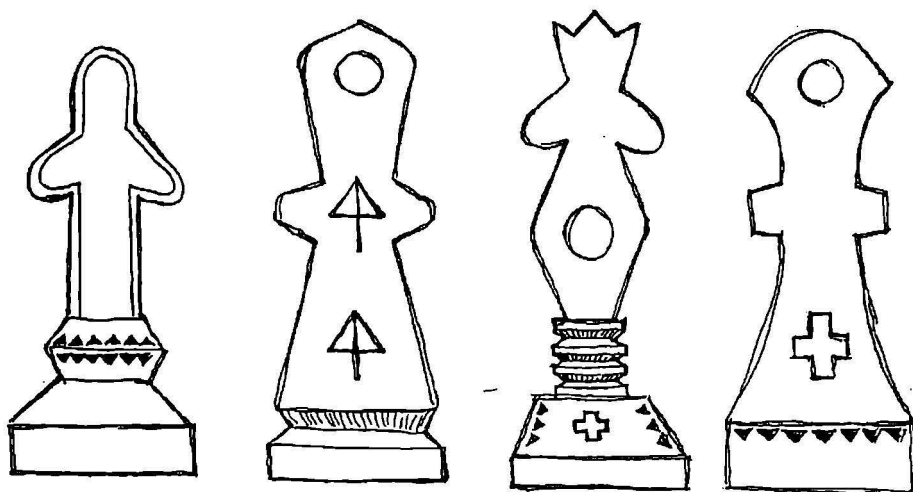
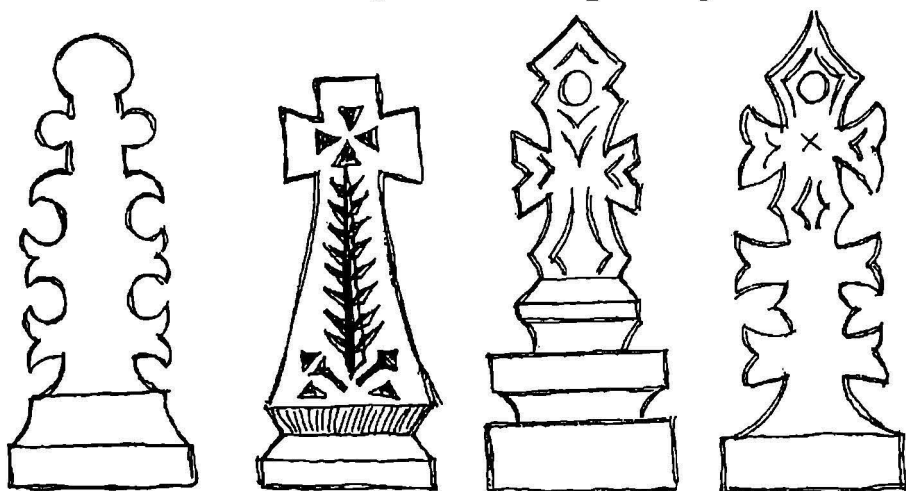

Fig. 1. "Pistornic" din lemn de paltin. Sat Cib, jud. Alba (colecția preot Valer Olea)

Pecetare cu forme antropomorfe

Pecetare cu forme vegetale

Fig. 2. Pecetare maramureșene din lemn

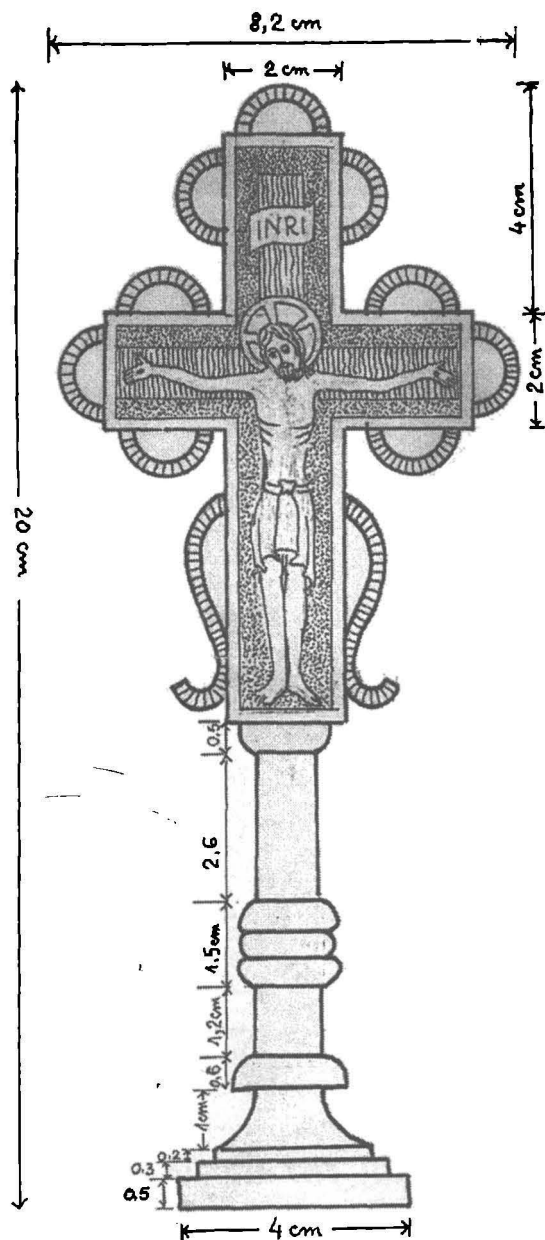
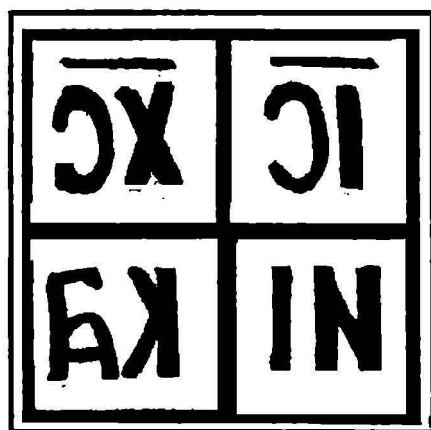

Fig. 3. Cruce cu pistornic din lemn de cireș. Sat Cib, jud. Alba (colecția Valer Olea)

Pecete clasică

Fig. 4.

1. – Pecete clasică; 2. – Pecete cu matricea extinsă (Muzeul Satului, București)

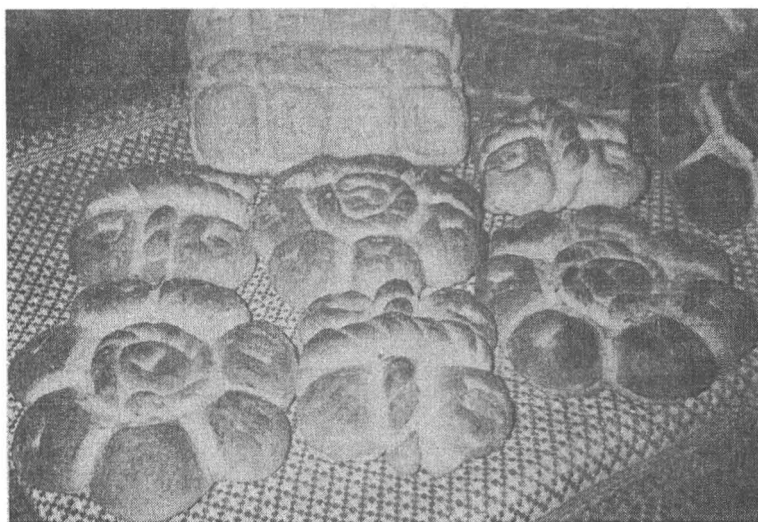
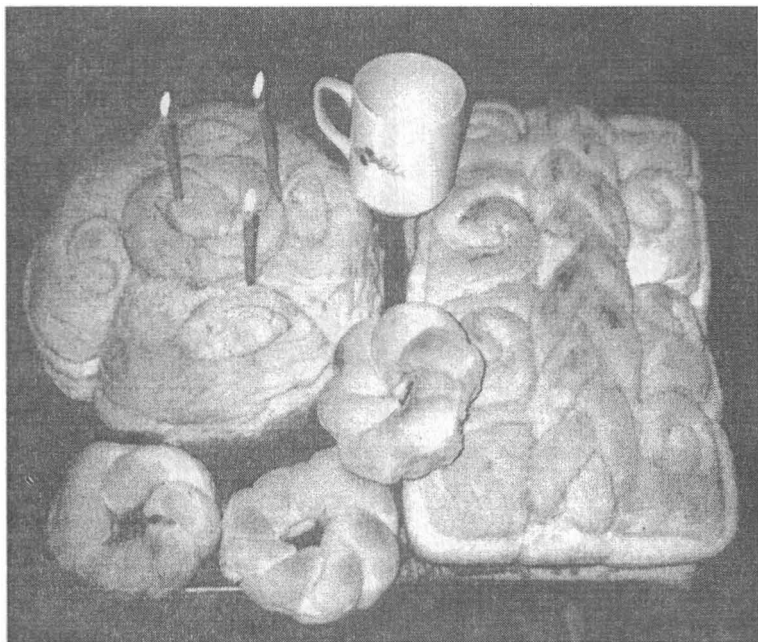

Fig. 5. 1. – Pomioare. Spermezeu, jud. Bistrița-Năsăud;
2. – Prinoase la Sfânta Liturghie, Mănăstirea Dobric, Valea Țibleșului

Fig. 6. 1. – “Pomioare” (Pomeni) pentru cei trecuți la cele veșnice; 2. – Pomul de nuntă împodobit cu turtișoare (1988), Spermezeu, jud. Bistrița-Năsăud